

Zitierhinweis

Adamírová, Ilona: Rezension über: Stefan Albrecht (ed.), *Chronicon Aulae regiae – Die Königsaler Chronik. Eine Bestandsaufnahme*, Frankfurt am Main: Peter Lang, 2013, in: *Český časopis historický*, 2015, 2, S. 566-569, DOI: 10.15463/rec.1189737649

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

struktur, nýbrž i studiem paralelního formování země jakožto fenoménu, kolem něhož krystalizovala zemská obec a její správní struktury. Ty se právě v pozdním 13. století stále zřetelněji profilují v písemných pramenech.

Celý autorčin výklad je propojen s politickými dějinami, nejde tedy jen o sledování vnitřních záležitostí dvora a jeho každodennosti. Všechny důležité posuny v rámci dvorského společenství jsou Dvořáčkou-Malou vnímány a vysvětlovány jako výsledky mocensko-politických změn, v rámci nichž můžeme jako uzlové body postupně vnímat návrat mladého Václava II. do Čech na jaře 1283, zatčení Závěše z Falkenštejna na konci 80. let a posléze příchod Petra z Aspetu do služeb českého krále (prokazatelně od roku 1295), popř. českou královskou korunovaci a s ní spojenou restrukturalizaci panovnickovy kanceláře 2. června 1297.

Za metodicky nové lze jednoznačně považovat uplatnění metod sociologie, popřípadě sociální antropologie při studiu dvora jakožto sociálního systému projevujícího se jednak interakcí mezi jednotlivými jeho členy navzájem (naplňování obsahu kompetencí jednotlivých dvorských oficií), tak i ve vztahu k okolí, v tomto případě především strukturovaným ceremoniálem (vjezd panovníka do města, korunovace, rytířský turnaj, svatba apod.) – instruktivně je to obsaženo ve třetí kapitole „Každodennost a slavnosti“ na s. 113–163 a v kapitole páté nesoucí název „Královská rodina a dvůr v prostoru“ na s. 183–201. Rovněž z tohoto hlediska je pozdní 13. století svým způsobem zlomové, neboť nám množství a charakter dochovaných pramenů umožňuje (zejména jejich vhodnou kombinací) nahlédnout hlouběji pod povrch jevů.

Autorka sleduje všechny představené aspekty kontextuálně, provádí sondy jak směrem do období panování Václava otce Přemysla Otakara II., tak i do období po vymření přemyslovské dynastie a nástupu Lucemburků na český trůn. Tak dostávají výsledky jejího pozorování vyšší vypovídací hodnotu, zvláště tam, kde přináší nové, doposud nepublikované souvislosti.

Dalibor Havel

Stefan ALBRECHT (Hrsg.)

***Chronicon Aulae regiae – Die Königsaa-
ler Chronik. Eine Bestandsaufnahme***

(= Forschungen zu Geschichte und Kultur der Böhmisches Länder, vol. 1)

Frankfurt am Main et al., Peter Lang 2013, 246 s., ISBN 978-3-631-64535-2.

Stefan Albrecht sestavil u příležitosti blížícího se dokončení německého překladu Zbraslavské kroniky sborník devíti příspěvků, které spojuje téma Zbraslavské kroniky. Příspěvky mají postihnout stav a perspektivy bádání o tomto prvořadém prameni a kontext jeho vzniku. Sborník vychází z konference, kterou v roce 2008 uspořádala Historická komise pro české země. Sborník má současně sloužit jako doprovodný svazek k německému překladu kroniky.

Po Úvodu Stephana Albrechta, kde je podán záměr publikace, byl zařazen příspěvek předního znalce evropské středověké historiografie Norberta Kerskena, který se zabývá rolí opatů a klášterů ve středověkém dějepisectví (*Äbte als Historiker. Klöster als Zentren der Geschichtsschreibung im Mittelalter*). Kersken přehledně shrnuje fenomén dějepisných prací psaných opaty, který oprávněně považuje za základ evropské historiografie středověku. Autor provedl ana-

lýzu údajů o přibližně osmdesáti opatech, kteří byli zároveň historiografy. Analýza byla provedena jak z hlediska chronologického, tak s ohledem na místo působení opatů a tématické zaměření jejich spisů. Dále se autor pokusil sestavit profil opata-autora a zhodnotit jeho historiografickou činnost. Není příliš překvapivé, že převahu mezi opaty-dějepisci mají představitelé benediktýnského řádu. Rozdělení kronik psaných opaty a klášterních kronik je provedeno podle říšských teritorií. (Pokud jde o kroniky psané opaty v českých zemích, nebyla ovšem Kronika, přesněji Letopis, milevského opata Jarlocha „druhým pokračováním Kosmovy kroniky“, jak uvádí autor, ale jako pokračování Letopisu Vincenciova stála mimo tuto řadu.) K českým kronikám jsou vzhledem k místnímu sousedství přiřazeny také Valdsasy. Opaty většinou byli činní politicky i mimo svůj klášter, často měli úzký vztah s královským dvorem. Mohou být také charakterizováni jako středověcí intelektuálové. Více než polovina zkoumaných autorů se nezajímala jen o dějiny vlastního kláštera, ale zasazovala je do širšího kontextu. Nejčastějšími důvody, které vedly opata k sepsání kroniky, bylo úsilí o pojištění klášterní tradice (většinou v krizové situaci), úsilí o klášterní nebo církevní reformu a různé osobní záměry (například blízký vztah k panovníkovi).

Příspěvek Kateřiny Charvátové se zabývá cisterciáckými mnichy a jejich vztahy k českým králům v době Petra Žitavského (*Cistercian monks and Bohemian kings in the times of Peter of Zittau*). Autorka představuje postavení cisterciáckého řádu a nejvýznamnějších cisterciáckých klášterů na konci 13. a v první třetině 14. století. Zvláště sleduje společenské a politické působení jejich reprezentantů, konkrétně valdsaského

opata Dětficha, sedleckého opata Heidenreicha a zbraslavských opatů Konráda a Petra. Anna Pumprová se v příspěvku *Zu Sprache und Stil der Königsaal Chronik. Stand und Perspektiven der Forschung* zabývá jazykem kroniky. Zkoumá strukturu kroniky, její rétorickou výstavbu a styl, úpravu a literární kontext díla. V rámci struktury kroniky obšírněji rozebírá její dvojí autorství a vliv Petra Žitavského na první část kroniky, sepsanou Otou Durynským. Vyzdvihuje skutečnost, že tempo kroniky rychle plyne a občasné doplnění textu humorem jí přidává na čtivosti. Zároveň je možné v kronice spatřit vliv bible. Tematizovány jsou též vztahy Zbraslavské kroniky ke starší, soudobé i pozdější literatuře. Autorka taktéž zmiňuje prameny autorů kroniky. Konstatuje, že ačkoli stylu a jazyku Zbraslavské kroniky věnovala odborná literatura značnou pozornost, nebyly zatím využity všechny možnosti studia jejího textu. Vzhledem k významu této kroniky připomíná v závěru příspěvku naléhavost její nové kritické edice, která by nahradila nikoli bezchybnou edici Josefa Emlera a odpovídala současným vědeckým nárokům. – Na přípravě této edice se autorka podílí.

Příspěvek Marie Bláhové *Sic et ego ea, que vidi, que certissime cognovi ruditer conscribere laborabo* s podtitulem *Zur Arbeitsweise Peters von Zittau* se pokouší vyvodit pracovní metodu Petra Žitavského z dochovaných střípků, které naznačují postupy práce jiných středověkých historiografů, jako Hinkmara z Remese, Reginona z Prümü, Dětmara z Merserburgu a dalších. Z dochovaného rukopisu druhé knihy kroniky Petra Žitavského byl autorkou odvozen jeho základní pracovní postup. Zatímco Petr Žitavský v retrospektivní části kroniky zachytil své vzpomínky a informace

svědků a spolu s listinami a listy je uspořádal do chronologických nebo věcných souvislostí, současné události zapisoval průběžně, většinou s nevelkým odstupem od událostí. Časový odstup mu umožnil začlenit do textu některé listiny a listy svých zpravodajů, doplnit je dalšími zprávami a spojit do souvislého textu. Dodatečně doplňoval ještě později získané informace, text přepracovával a upravoval. Petr Žitavský byl aktivním historikem, sepisoval nejen informace, kterých byl očitým svědkem, systematicky informace shromažďoval, vyhledával zpravodaje a doslova objednával zprávy.

Petr Hilsch navázal příspěvkem, ve kterém se pokusil obsáhnout historické povědomí autorů Zbraslavské kroniky (*Das Weltbild Ottos von Thüringen und Peters von Zittau*). Východisko k tomu mu poskytlo shrnutí informací o autorech kroniky. Za důležitý považoval pohled autorů na jednotlivé panovníky, na šlechtu i na konkrétní události a společenské a hospodářské poměry. Zvláštní pozornost věnoval interpretaci národnostní situace v Čechách. Konstatoval, že ačkoli není zřejmé, zda Petr Žitavský znal kroniku tzv. Dalimila namířenou proti německému měšťanstvu v Čechách, znal stanovisko české šlechty, prohlédl a ironizoval její patriotické argumenty, které šlechta předkládala třeba při vypuzení německých rádců Jana Lucemburského. U Petra Žitavského autor vyzdvihuje jeho postoj k židovské menšině. Obraz dokresluje jejich zemský patriotismus. Za nápadný považuje autor prostor, který Petr Žitavský věnuje emocím, smrti a utrpení.

Příspěvek Roberta Antonína na téma králů a královské moci ve Zbraslavské kronice (*Könige und königliche Macht in der Königsaal Chronik*) zkoumá, do jaké míry je

možné Zbraslavskou kroniku použít jako pramen pro vytváření představy autorů o panovnické moci a královské moudrosti. Autor sleduje prezentaci panovnických ctností ve Zbraslavské kronice, především typu moudrého a spravedlivého, mírotvorného krále, rytířských ctností, štedrosti a významu panovnické moci, ale i neužitečného krále a krále-tyrana. Zbraslavskou kroniku představuje jako pramen názorů středověkých intelektuálů na legitimitu a výkon panovnické moci.

Běla Marani Moravova v příspěvku *Städte und Bürger bei Peter von Zittau* shrnuje zprávy Zbraslavské kroniky, které se týkají měst a měšťanů a jejich úlohy ve Zbraslavské kronice i v dalších vyprávěcích pramenech v Čechách 14. století. Vyšla z pramenné terminologie, zmínila mimořádné postavení Prahy jako hlavního města království. Ukázala nesystematičnost používání pojmů týkajících se měst ve Zbraslavské kronice. Z kroniky extrapolovala několik událostí, týkajících se jak měst, tak formování vrstvy měšťanů a městského patriciátu, jako byl postoj měšťanů v královské volbě, zajetí pánů měšťany v roce 1309, povstání pražských měšťanů v roce 1319. Zmínila také, že z textu kroniky nelze posoudit, jaký vztah k měšťanům měl Ota Durynský. Vyplývá z ní však, že Petr Žitavský k nim zaujímal pohrdavý postoj.

Příspěvek Martina Nodla se zabývá nacionalismem a národním vědomím na začátku 14. století (*Nationalismus und Nationalbewusstsein zu Beginn des 14. Jahrhunderts und Karls Bemühen um ein konfliktfreies Bild des Zusammenlebens von Tschechen und Deutschen in Böhmen*). Národní vědomí ve středověkých Čechách autor oprávněně prezentuje jako často diskutovanou otázku české medievistiky, přičemž vý-

znamným pramenem pro tuto problematiku je vedle Zbraslavské kroniky i kronika tak řečeného Dalimila. (Autorovo tvrzení, že dosud byly obě tyto kroniky z hlediska nacionalismu posuzovány izolovaně, je poněkud nepřesné). Nodl se zaměřuje na srovnání obou kronik z hlediska jejich pojetí národa a národního vědomí. Základní rozdíl je již v pojetí národa, který tzv. Dalimil chápe jazykově, zatímco Petr Žitavský teritoriálně. Nodl upozorňuje, že Petr Žitavský na rozdíl od tzv. Dalimila nezmiňuje nacionálně motivované spory mezi českou šlechtou a německým měšťanstvem a mezi českými a německými měšťany v královských městech, naopak podobně jako tzv. Dalimil detailně líčí spory domácí politické reprezentace s panovníkem, a především jeho zahraničními rádci a úředníky. Druhý rozdíl Nodl oprávněně vidí v primární funkci obou děl a jejich odlišné motivaci, obě však reagují na politickou a společenskou situaci. Autor mj. vyslovuje výhrady k závěrům Romana Hecka, pokud jde o národnostní problémy ve Zbraslavské kronice.

Poslední příspěvek sborníku se týká architektury (*Die Baukunst in der Königsaler Chronik: Dichtung und Wahrheit*). Klára Benešová v něm analyzuje zprávy Zbraslavské kroniky týkající se stavby Zbraslavského kláštera a na základě archeologických výzkumů se pokouší rekonstruovat jeho podobu. V souvislosti s tím sleduje také architekturu mateřského kláštera Zbraslavi, kláštera sedleckého, a některých dalších cisterciáckých klášterů.

Díky tématické rozmanitosti a kvalitě zpracování jednotlivých témat zasazuje sborník Zbraslavskou kroniku do širokého historického kontextu a nabízí různé pohledy na tento zásadní pramen – nejen – českých dějin.

Ilona Adamírová

Sabine WEFERS

Das Primat der Außenpolitik.

Das politische System des Reichs

im 15. Jahrhundert (= Historische

Forschungen, Bd. 99)

Berlin, Duncker-Humblot 2013, 243 s,

ISBN 978-3-428-14002-2.

Knize autorky o politickém systému císaře Zikmunda z roku 1989 se dostalo v naší historiografii značné pozornosti (celkem tři vstřícné referáty) a tak otvíráme tuto knihu s pochopitelným zájmem; ostatně i proto, že autorka věnovala této problematice v mezidobí mezi oběma knihami značnou pozornost v řadě rozprav. Nejdůležitější z nich, rozsahem takřka kniha, totiž studie *K teorii zahraniční politiky římsko-německé říše pozdního středověku*,¹ pak tvoří svým způsobem východisko tohoto díla k teorii zahraniční politiky římsko-německé říše pozdního středověku. V něm král–císař jako konkrétní osoba ustupuje do pozadí. Východiskem je sice vláda Zikmunda Lucemburského, ale těžiště tkví v poslední třetině 15. století, tedy v druhé polovině vlády Friedricha III. resp. mladého Maxmiliána I. Autorka klade důraz na fungování systému, vtahuje do bezprostředních souvislostí i další nejen dvorské struktury, tedy takové, které mohly mít být jen zprostředkované vliv na utváření zahraniční politiky. A snad lze říci, že se dostalo na všechny podstatné i příležitostné složky politicky aktivní společnosti, i když někdy poněkud zkrátka.

1 Sabine WEFERS, *Zur Theorie auswärtiger Politik des römisch-deutschen Reiches im Spätmittelalter*, in: Dieter Berg – Martin Kintzinger – Pierre Monnet (Hrsg.), *Auswärtige Politik und internationale Beziehungen*, Bochum 2002, s. 259–370.